

רע"א 8205/21

כבוד השופטת ע' ברון

לפני :

אופקים נסיעות ותיירות (1979) בע"מ

המבקשת :

נ ג ד

1. יעל גרינוולד
2. מתניה גרינוולד

המשיבים :

בקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט המחוזי
בירושלים (כבוד השופטת ג' כנפי-שטייניץ, ס"נ) מיום
31.10.2021 ב-ת"צ 14337-05-18

עו"ד יעקב סבו ; עו"ד אוהד רוזן

בשם המבקשת :

עו"ד אבישי פלדמן ; עו"ד ניצן רובינשטיין

בשם המשיבים :

החלטה

1. לפניי בקשת רשות ערעור על החלטת בית המשפט המחוזי בירושלים מיום 31.10.2021 (סגנית הנשיא, השופטת ג' כנפי-שטייניץ, ת"צ 14337-05-18), שבגדרה התקבלה בקשה לאישור תובענה כייצוגית שהגישו המשיבים נגד אופקים נסיעות ותיירות (1979) בע"מ (להלן: החלטת האישור, בקשת האישור ו-חברת התיירות, בהתאמה). עניינה של בקשת האישור בשיטת ההמרה למטבע שקלי שבה נוקטת חברת התיירות בקשר עם כרטיסי טיסה וחבילות תיירות ונופש שמחירם ננקב במטבע חוץ, ובטענה כי חברת התיירות מחייבת את לקוחותיה בשער המרה גבוה מן המותר בדין ובהסכם שבין הצדדים.

הרקע הדרוש לעניין

2. עוסקים מחויבים להציג במטבע ישראלי את מחירם הכולל והסופי של מוצרים או שירותים המוצעים על ידם לצרכנים. כך קובעות הוראות פרק ד' לחוק הגנת הצרכן, התשמ"א-1981, שכותרתו "סימון טובין והצגת מחירים" (להלן: חוק הגנת הצרכן או החוק; סעיפים 17ב ו-17ג לחוק). בעניין זה מורה סעיף 17ד לחוק הגנת הצרכן כי "לא יפרסם עוסק ולא ינקוב, במפורש או במשתמע, מחיר של נכס או של שירות המוצע

לצרכן, אלא אם כן הוא המחיר הכולל בלבד ורק במטבע ישראלי"; ולפי סעיף 31(א) לחוק, דין מעשה או מחדל בניגוד להוראות פרק ד' לחוק הגנת הצרכן כדין עוולה לפי פקודת הנזיקין [נוסח חדש].

לצד חובה כללית זאת, קובע סעיף 17(ב) לחוק הגנת הצרכן הוראת פטור שלפיה "הצגה, פרסום ונקיבה של מחירו הכולל של נכס או של שירות, כמפורט בחלק ב' של התוספת הראשונה, יכול שיהיה במטבע חוץ, ובלבד שמחירו במטבע ישראלי ייקבע לפי שער החליפין הקבוע בה" (רע"א 4486/18 JAMES RICHARDSON PROPRIETRY LTD נ' כהן, פסקה 2 (1.7.2019), להלן: עניין כהן).

3. במקרה דנן, וככל שהדברים נוגעים לאופן הצגת מחירם של כרטיסי טיסה וחבילות נופש ותיירות לחו"ל, קובע חלק ב' של התוספת הראשונה לחוק (להלן: התוספת לחוק) שני חריגים שרלבנטיים לענייננו: האחד, עניינו ב"שירות של הולכת נוסעים או הובלת מטענים באוויר, ביבשה או בים, מישראל או אליה...", שמחירו מותר להצגה במטבע חוץ "ובלבד שמחירם בשקלים חדשים ייקבע לפי שער המכירה האחרון ביום העסקים שקדם למועד התשלום, כפי שפורסם בעיתון יומי בישראל" (פרט 3 לתוספת לחוק); השני, עניינו ב"שירות של חבילות תיירות ונופש היוצאות מישראל, ובלבד שמחירן בשקלים חדשים ייקבע לפי שער המכירה האחרון ביום העסקים שקדם למועד התשלום, כפי שפורסם בעיתון יומי בישראל" (פרט 4 לתוספת לחוק). שיטת ההמרה נעשית לפי "שער המכירה" שמוגדר בתוספת לחוק כ"שער המכירה להעברות והמחאות שבו מוכר בנק בישראל את מטבע החוץ" (להלן: שער המכירה).

במילים אחרות, בהתאם לחוק הגנת הצרכן ניתן להציג את מחירם של כרטיסי טיסה וחבילות נופש ותיירות לחו"ל במטבע חוץ, ובלבד ששער ההמרה למטבע שקלי ייקבע לפי שער המכירה האחרון כהגדרתו לעיל, כפי שפורסם בעיתון יומי בישראל (להלן: שער ההמרה; ראו גם רע"א 5765/02 אל על נתיבי אויר לישראל בע"מ נ' זילברשלאג, פסקה 11 (26.8.2009)). להשלמת התמונה יצוין כבר עתה, כי מכתבי הטענות עולה כי בשנת 2013 הפסיקו להדפיס את נתוני שערי המכירה של הבנקים בעיתונות היומית וכיום הם מתפרסמים באתרי המרשתת של הבנקים השונים.

בקשת האישור וההליכים בבית המשפט המחוזי

4. על פי הנטען בבקשת האישור, המשיבים – בני הזוג יעל ומתניה גרינוולד, ביקשו לרכוש מחברת התיירות כרטיסי טיסה לתאילנד עבור כל המשפחה; לדבריהם לפי הצעת מחיר של 3,265 דולר (להלן: העסקה). העסקה בוצעה בסך כולל וסופי של 12,700 ש"ח,

המשקף שער המרה של 3.8897 ש"ח לדולר ביום התשלום. אך לדבריהם, בחינת שערי המכירה שפורסמו נכון ליום התשלום בארבעת הבנקים הגדולים (בנק לאומי, בנק הפועלים, בנק דיסקונט ובנק מזרחי) העלתה כי חברת התיירות חייבה אותם בשער המרה גבוה מהמותר; וזאת גם ביחס לשער המכירה הגבוה ביותר שפורסם ביום התשלום על ידי ארבעת הבנקים שנדגמו. המשיבים טענו כי לא מדובר בטעות נקודתית אלא בהתנהלות עקבית של חברת התיירות, ופירוטו בנוגע למקרים נוספים שבהם חייבה החברה את לקוחותיה בשער המרה גבוה מזה שפורסם על ידי ארבעת הבנקים. בהתאם, עילות התביעה שצוינו בבקשת האישור הן הפרת חובת הצגת מחירים לפי פרק ד' לחוק הגנת הצרכן; הטעיה צרכנית והפרת חובת הגילוי; הפרת חובות חוזיות וחובת תום הלב; עשיית עושר ולא במשפט; רשלנות; ופגיעה באוטונומיה. בקשת האישור הוגשה בשם כלל לקוחותיה של חברת התיירות שהזמינו בשבע השנים שקדמו להגשת בקשת האישור שירות שמחירו הוצג במטבע חוץ וחויבו לפי שער המרה העולה על המותר. הסעדים שנתבקשו הם להורות לחברת התיירות לחדול מן הגבייה הלא חוקית וכן להשיב להם ולחברי הקבוצה את סכומי היתר שנגבו מהם.

חברת התיירות מצידה עמדה על דחיית בקשת האישור, וטענה כי היא עושה שימוש בשערי המכירה שננקבים על ידי בנק ירושלים ומפורסמים באתר המרשתת שלו (להלן: אתר הבנק). בהתאם, חברת התיירות טענה כי המשיבים חויבו לפי שער המכירה כפי שפורסם על ידי בנק ירושלים במועד התשלום; וככל שקיים פער כלשהו בין שערי המכירה של בנק ירושלים לשערי ההמרה שהזינה החברה הרי הוא זניח עד כדי אפסי, ונובע מהיסח הדעת, טעויות אנוש או תקלות משרדיות – שלעיתים היה בהם כדי לזכות את הלקוחות, לעיתים לחייבם ביתר. חברת התיירות הודתה כי בעניינם של המשיבים ובעניין אחר שהובא בבקשת האישור הוזן שער המרה שגוי ונגבו סכומי יתר שמסתכמים במספר שקלים בודדים; לדבריה, כך אירע בשל תקלה משרדית נקודתית ומחמת השגגה. עוד טענה חברת התיירות, כי מזה שנים ששערי המכירה בבנקים אינם מתפורסמים בעיתונות היומית, וניתן לבודקם באתרי הבנקים השונים; ולפיכך, שימוש בשערי המכירה שמפורסמים באתרי הבנקים עונה על דרישות הדין, ואינו מפר את חובת הצגת המחירים הקבועה בפרק ד' לחוק הגנת הצרכן. חברת התיירות העלתה גם טענות רבות לגבי מידת התאמתם ותום ליבם של המשיבים ובאי כוחם, בכך שלא פנו בפנייה מוקדמת טרם הגשת בקשת האישור ולא טרחו לברר את זהות הבנק שבשעריה היא עושה שימוש. עוד צוין כי המשיבים לא התקשרו בעסקה ישירה עם חברת התיירות אלא פעלו דרך סוכן עצמאי המשווק לה שירותי תיירות (להלן: סוכן התיירות).

5. המשיבים הגישו תשובה לתשובת חברת התיירות לבקשת האישור, שבה טענו כי שערי המכירה של בנק ירושלים אינם מפורסמים לפי דרישות החוק, הקובעות כי שער ההמרה ייקבע לפי שער המכירה "כפי שפורסם בעיתון יומי בישראל". הגם שהמשיבים לא חלקו על כך ששערי מכירה אינם מתפרסמים יותר בעיתונות היומית, הם טענו כי רק בשנת 2015, כלומר כשלוש שנים לפני מועד הגשת בקשת האישור, החל בנק ירושלים לפרסם את שערו באתר הבנק, וקודם לכן פורסמו שערי המכירה בלוחות המודעות בסניפי הבנק השונים; זאת באופן שאינו עונה על חובת הפרסום הפומבי של שערי המכירה הקבועה בתוספת לחוק. עוד נטען כי שערי המכירה שמופיעים כיום באתר הבנק מפורסמים בהיקף מוגבל של צפייה, שאינו כולל נתונים היסטוריים של שערי המכירה אלא מאפשר צפייה רק בנתוני השערים נכון ליום המסחר; זאת בשונה מארבעת הבנקים הגדולים שמציגים גם שערי מכירה היסטוריים ולא רק שערי מכירה עדכניים. נטען כי פרסום "זמני" מעין זה אינו מאפשר לצרכן לבצע פעולות של בדיקה ובירור בדיעבד, ולפיכך אינו עומד בדרישת הפרסום של החוק. במישור העובדתי הוסיפו וטענו המשיבים כי חברת התיירות נוהגת באופן מודע ושיטתי "לעגל כלפי מעלה" כלשונם את שערי המכירה של בנק ירושלים.

יצוין בנקודה זו, כי בקשת האישור והתשובה לתשובה לה נתמכו בתצהירים מאת מר מתניה גרינוולד, הוא המשיב 2 (להלן: מתניה); וכי חברת התיירות מצידה הגישה שני תצהירים מאת גב' עידית פדן, מנכל"ית חברת התיירות: האחד, תצהיר שתומך בתשובה לבקשת האישור (להלן: תצהיר התשובה); והשני, תצהיר משלים שהוגש במסגרת "הודעה בדבר הגשת תצהיר משלים ומסמכים" מיום 10.4.2019 (להלן: התצהיר המשלים).

6. ביום 5.3.2019 קיים בית המשפט המחוזי ישיבת קדם משפט, שבסיומה הגיעו הצדדים להסכמה דיונית שלפיה "בשלב ראשון תיבחן הטענה העובדתית לפיה [עשתה חברת התיירות] שימוש בשערי בנק ירושלים לאורך כל השנים. [חברת התיירות תמציא] למבקשים מסמכים המעידים על שערי המט"ח שהוזנו על ידי [חברת התיירות] למערכת [חברת התיירות] מדי יום וכן מסמכים המעידים כי הלקוחות חויבו שיטתית על פי שערים אלה. המבקשים יבחנו את המסמכים ויודיעו מסקנתם לבית המשפט".

בהמשך הגישה חברת התיירות את התצהיר המשלים שבו העלתה גרסה חדשה בנוגע לשני נושאים מרכזיים: הנושא הראשון עניינו בזהות הבנק שבשערי המכירה שלו עשתה חברת התיירות שימוש בתקופה הרלבנטית לבקשת האישור. בעניין זה, חזרה בה חברת התיירות מטענתה כי לאורך כל התקופה הרלבנטית לבקשת האישור נהגה לעשות

שימוש בשערי המכירה שפרסם בנק ירושלים, ותחת זאת טענה בתצהיר המשלים כי עד תחילת שנת 2016 נעשה שימוש בשערי המכירה שפורסמו באתר בנק לאומי; וכי רק לאחר מכן החלה לעשות שימוש בשערי המכירה שמפורסמים באתר בנק ירושלים. הנושא השני נוגע לקיומה של עילת תביעה אישית. כפי שכבר צוין, בתצהיר התשובה הודתה חברת התיירות כי הוזן שער המרה שגוי בעניינם של המשיבים, אלא שלאחר הגשת כתבי הטענות התגלה לדבריה כי שער ההמרה שהוזן היה השער המדויק ליום התשלום. בעניין זה, נטען בתצהיר המשלים כי בשיחת טלפון שנערכה בין סוכן התיירות ובין גב' יעל גרינוולד – המשיבה 1 (להלן: יעל), הוסכם "לעגל" את סכום העסקה ולשלם תמורתה מחיר שקלי כולל וסופי בסך של 12,700 ש"ח. בהתאם להסכמה זו, הוזנה על ידי סוכן התיירות תוספת ידנית של 1.2 דולר.

לתצהיר המשלים צירפה חברת התיירות מסמכים ונתונים בדבר עסקאות רנדומליות שבוצעו במועדים שונים וטבלאות של שערי המכירה הרלבנטיים לתקופת בקשת האישור; וכל אלה הצביעו על מספר אי התאמות ודיוקים בהזנת שערי המכירה למערכת המחשוב של חברת התיירות. בנקודה זו הוסבר בתצהיר המשלים כי בין השנים 2016-2018 הוחלפה באופן הדרגתי מערכת המחשוב בסניפי חברת התיירות, מה שהוביל למספר תקלות הזנה נקודתיות שברוב המקרים פעלו לדבריה לטובת הלקוחות.

ההחלטה לאשר את ניהול התובענה כייצוגית

7. בהחלטת האישור נקבע כי התובענה מעוררת שאלות משותפות הן בהיבט המשפטי הן בהיבט העובדתי. מבחינה משפטית נקבע כי הצדדים חלוקים בשאלה אם חברת התיירות רשאית לקבוע את שער ההמרה לפי שערי המכירה של בנק ירושלים, בשים לב לאופן פרסומם. בית המשפט המחוזי בחר שלא להכריע בשאלה משפטית זו, משמצא כי סוגיית אופן פרסום נתוני השערים באתר הבנק לא לובנה דיה בשלב האישור "וניתן להותירה לבירור במסגרת הדיון בתובענה הייצוגית לגופה". במישור העובדתי נקבע כי המשיבים הניחו תשתית ראייתית לכאורה לביסוס הטענה כי חברת התיירות חייבה את לקוחותיה בשערי המרה גבוהים מהמותר בחוק; זאת גם "בהנחה המטיבה" עם חברת התיירות שלפיה ניתן לעשות שימוש בשערי המכירה של בנק ירושלים. בית המשפט המחוזי מצא כי הראיות שגוללו על ידי חברת התיירות העלו "ממצאים מטרידים בכל הנוגע להתאמת רשימת שערי ההמרה שהוצאו לפי הנטען ממערכות [חברת התיירות], לשערי ההמרה בהם עשתה [חברת התיירות] שימוש בפועל"; ובתוך כך צוין כי יש בהן "אי התאמות בלתי מוסברות, אשר אינן מאפשרות לקבל בשלב זה את טענות [חברת התיירות]" (פסקאות 38 ו-43 להחלטת האישור).

בית המשפט המחוזי הוסיף ודחה את קו הטיעון החדש שבו נקטה חברת התיירות בשלב הסיכומים, שלפיו הלקוחות מחויבים בהתאם לסכום השקלי שהוסכם בינם לבין סוכן התיירות. נמצא כי מדובר ב"טענות כבושות הסותרות את קו הטיעון" של חברת התיירות בתצהיר התשובה ואת עדותה של גב' פדן בחקירתה הנגדית שצינה כי מחיר העסקה ננקב בדולרים ובמועד התשלום מבוצעת המרה למטבע שקלי. בדומה, נדחתה הטענה בדבר היעדר עילת תביעה אישית למשיבים. בעניין זה נקבע כי לא הותר לחברת התיירות לשנות את חזית הגנתה באמצעות תצהיר משלים שהוגש ללא נטילת רשות וללא הסכמה מפורשת או משתמעת של הצד שכנגד, ובו נטען לראשונה על הסכמה נטענת שבעל פה בדבר עיגול סכומי העסקה. נקבע כי מדובר בעדות מפי השמועה הואיל וסוכן התיירות לא הגיש תצהיר ולא נעשה כל ניסיון להביאו לעדות.

8. בהינתן כל האמור, מצא בית המשפט המחוזי כי הונחה תשתית ראייתית מספקת לכך שחברת התיירות חייבה את לקוחותיה בשער המרה גבוה מן המותר בחוק, באופן שלכאורה אינו עולה בקנה אחד עם הוראת סעיף 17(ב) לחוק הגנת הצרכן; וכי קיימת אפשרות סבירה שייקבע כי חברת התיירות עוולה בהפרת החובה הקבוצה בחוק הגנת הצרכן. זאת מתוקף הוראת סעיף 31(א) לחוק שקובעת כי דין מעשה או מחדל בניגוד לפרק ד' לחוק (שבו מצוי סעיף 17 לחוק) כדין עוולה לפי פקודת הנזיקין. משנמצא כי הוכחה לכאורה קיומה של עוולה פרטיקולרית המעוגנת בחוק הגנת הצרכן נקבע כי אין צורך לדון בעילות תביעה נוספות שפורטו בבקשת האישור ושמקורן בדין הכללי. בהתייחס לסוגיית הנזק, התקבלה הטענה לקיומו של נזק ממוני בגובה התשלום העודף שגבתה חברת התיירות מלקוחותיה בהצבת שער המרה גבוה מן המותר. נוסף על כך נקבע כי נראה שעניינם של חברי הקבוצה ייוצג וינהל בדרך הולמת ובתום לב, ובתוך כך נקבע כי אין "בסיס לטענות להטעיה ולחוסר הוגנות" שהופנו נגד המשיבים. נקבע שהקבוצה שבשמה תנוהל התובענה הייצוגית תכלול את כל לקוחותיה של חברת התיירות שהזמינו בשבע השנים שקדמו להגשת בקשת האישור טיסות או חבילות תיירות ונופש היוצאות מישראל, אשר מחירן הוצג במטבע חוץ, והם חויבו לפי שער המרה העולה על המותר לפי סעיף 17(ב) לחוק הגנת הצרכן.

בגין החלטה זו הגישה חברת התיירות את בקשת רשות הערעור הנדונה.

בקשת רשות הערעור

9. חברת התיירות סבורה כי לא היה מקום לאשר את ניהול התובענה הייצוגית נגדה והיא מפנה למספר שגיאות שנפלו לגישתה בהחלטת האישור – ובראשן ההחלטה שלא לברר ולהכריע בשלב זה בשאלה המשפטית הנוגעת לחוקיות שיטת ההמרה שבה נקטה

חברת התיירות, קרי: האם חברת התיירות הייתה רשאית לעשות שימוש בשערי ההמרה של בנק ירושלים; ובמילים אחרות, אם השימוש בשער המכירה של בנק ירושלים כפי שפורסם באתר הבנק מהווה הפרה של חוק הגנת הצרכן (להלן גם: המחלוקת המשפטית). חברת התיירות סבורה כי מדובר במחלוקת משפטית מהותית ועקרונית שניצבת במוקד בקשת האישור, שנודעת לה השפעה ניכרת על היקף ההליך הייצוגי, ולעמדתה היה נדרש לדון ולהכריע בה כבר בהחלטת האישור. זאת משום שהחלטת האישור אמורה לגדר את יריעת המחלוקת ואת היקף הסיכון שחברת התיירות חשופה לו במסגרת ההליך הייצוגי. נטען כי במקרה דנן הכרעה אף עשויה לייתר את המשך בירור ההליך, ולמצער לקבוע כי הסמכות העניינית לדון בו נתונה לבית משפט השלום; זאת בשל המספר המועט של המקרים ובהיעדר קיומה של קבוצה. מכל מקום, ולגופו של עניין, חברת התיירות סבורה כי היא רשאית לבצע המרה של עסקאות שמחירן ננקב במטבע חוץ, לפי שערי המכירה שמפורסמים באתר בנק ירושלים; וכי אין בסיס לפרשנות המשיבים כי ניתן לעשות שימוש רק בשערי המסחר של בנקים שמאפשרים צפייה גם של שערי המכירה ההיסטוריים באתרי הבנק.

10. נוסף על כך חברת התיירות טוענת כי לא הוכח קיומה של עילת תביעה אישית. לטענתה לא היה מקום לדחות את גרסתה בנוגע לשיחת הטלפון שהתקיימה בין סוכן התיירות ויעל, שבה סוכם על מחיר סופי במטבע שקלי ולא על מחיר דולרי שנדרש להמירו לשקלים לפי שער המכירה; ולדבריה שגה בית המשפט המחוזי ביישום הכלל בדבר עדות מפי השמועה. בהקשר זה צוין כי לא רק שעדות שמיעה מותרת במסגרת הליכי ביניים אלא שבמקרה דנן התשתית הראייתית לקיומה של עילת תביעה אישית נסבה כולה על עדות מפי השמועה משעה שהן יעל הן סוכן התיירות לא מסרו עדות בהליך. צוין כי בבית המשפט המחוזי נשמעה עדותה של מנכ"לית חברת התיירות שהצהירה על קיומה של הסכמה בין סוכן התיירות ויעל, שלפיה מחיר העסקה הסופי ייקבע בסכום שקלי של 12,700 ש"ח; ומנגד נשמעה עדותו של מתניה, שאף היא בגדר עדות מפי השמועה, שכן הודה כי לא שוחח באופן עצמאי עם סוכן התיירות ולא היה שותף לשיחת הטלפון בינו ובין יעל שבה הוסכם על מחירה הסופי של העסקה. עוד טוענת חברת התיירות כי גרסתה בתצהיר המשלים אינה בבחינת שינוי חזית שאין להתירו; וממילא המשיבים הסכימו מכלל לא לקו טיעון זה, משעה שהעדים נחקרו על אודות שיחת הטלפון האמורה, כפי שעולה מפרוטוקול דיוני ההוכחות.

חברת התיירות מוסיפה וטוענת כי דרך התנהגותם של המשיבים מעידה עליהם שאינם מייצגים הולמים, וכי שגה בית המשפט המחוזי בכך שהתעלם מחוסר תום ליבם ומפגמים שנפלו בהתנהלותם. בעניין זה נטען כי המשיבים הסתירו מבית המשפט

התכתבויות נוספות בין יעל וסוכן התיירות המלמדות על קיומה של שיחת הטלפון ביניהם ועל כך שיעל ביקשה שינקוב "[ב]סכום הסופי והמדויק" של העסקה. עוד נטען כי באי כח המשיבים לא גילו לבית המשפט כי הגישו שורה של בקשות לאישור תובענות ייצוגיות זהות נגד סוכניות נסיעה שונות, באופן שמעורר את החשש ל- Forum Shopping. לבסוף נטען כי מתקיימים השיקולים למתן רשות ערעור על החלטת האישור. לדברי חברת התיירות, משבר הקורונה פגע קשות בעסקי החברה ודחיית ההכרעה בשאלה המשפטית תפגע באיתנותה הפיננסית וביכולתה לגייס אשראי. עוד נטען כי סיכויי הערעור גבוהים מאוד וכי השאלות שביורון נדרש הן משפטיות באופיין ויש בהן כדי לחסוך את בירור התובענה הייצוגית לגופה, על כל המשאבים הכרוכים בכך.

11. המשיבים מנגד סומכים את ידיהם על החלטת האישור, הגם שלעמדתם ניתן היה להכריע במחלוקת המשפטית כבר במסגרת החלטת האישור. מכל מקום, לטענתם אין יסוד לטענות חברת התיירות ובדין נקבע כי הוכח לכאורה דפוס פעולה של חיוב בשערי המרה גבוהים מהמותר בחוק. באשר לטענות בדבר עילת התביעה האישית, נטען כי צדק בית המשפט המחוזי בהעדיפו את עדותו העקבית של מתניה שהיה מעורב בזמן אמת בכל פרטי העסקה, על פני עדותה של מנכ"לית חברת התיירות. צוין כי חברת התיירות שינתה ללא רשות את גרסתה בכך שלכתחילה הודתה כי גבתה שער המרה לא חוקי מהמשיבים, ולאחר מכן טענה כי השער שגבתה הוא מדויק וכי התוספת הזניחה מבוססת על הסכמה טלפונית בין יעל וסוכן התיירות. המשיבים טענו כי מדובר בטענת הגנה שהנטל להוכיחה מוטל על חברת התיירות, והיא לא עמדה בו. כך או אחרת, נטען כי הסעד במקרה של היעדר תום לב והיעדר עילת תביעה אישית, גם אם היה בטענות אלה ממש, הוא החלפת התובע המייצג או צירוף תובע מייצג; ואין בכך כדי לשמוט את הקרקע תחת ההחלטה לנהל את ההליך הייצוגי. יצוין כי המשיבים מצידם מעלים טענות חמורות ביחס להתנהלותה של חברת התיירות, למסמכים שגולו על ידה בבית המשפט המחוזי ולנתונים שניסתה לכאורה להסתיר וזיופים שבוצעו לכאורה במסמכים שהוגשו על ידה.

12. להשלמת התמונה יצוין כי חברת התיירות הגישה בקשה לעיכוב ביצוע החלטת האישור, שבה ביקשה להורות על עיכוב ההליך הייצוגי עצמו עד להכרעה בבקשת רשות הערעור; בקשה זו נדחתה בהחלטתי מיום 30.12.2021. מעיון במערכת נט המשפט נמצא כי הדיון בהליך הייצוגי מתנהל כסדרו בבית המשפט המחוזי (כבוד השופטת ת' בזק רפפורט), ומונה בהסכמת הצדדים מומחה מטעם בית המשפט, רו"ח אברהם סלים, "לבחינת שתי חלופות לחישוב פער, ככל שקיים, בין השער שהוזן למערכות לבין השער שהתפרסם בידי הבנקים מבעוד מועד, באופן שייתר את הדיון" (החלטה מפרוטוקול הדיון מיום 20.6.2022).

13. לאחר עיון בבקשת רשות הערעור ובתשובה לה, על נספחיהן, הגעתי לכלל דעה כי דין הבקשה להידחות בהיעדר טעם מבורר להתערבות בהחלטת האישור. אפרט.

כידוע, חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן: חוק תובענות ייצוגיות) מונה שורה של תנאים מקדמיים לאישור תובענה כייצוגית, ובהם התנאי כי עילת התביעה שביסוד התובענה תהא מנויה בתוספת השנייה לחוק תובענות ייצוגיות (סעיף 3(א) לחוק תובענות ייצוגיות); כי התובענה מעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לחברי הקבוצה; כי קיימת אפשרות סבירה ששאלות אלה יוכרעו לטובת הקבוצה; כי התובענה הייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת בנסיבות העניין; וכי מתקיימות דרישות תום הלב והולמות הייצוג מצד התובע המייצג ובא כוחו (סעיף 8(א) (1)-(4) לחוק תובענות ייצוגיות). נוסף על תנאים אלה, נדרש התובע המייצג להחזיק בעילת תביעה אישית כתנאי להגשת התובענה הייצוגית (סעיף 4(א) (1) לחוק תובענות ייצוגיות); ובמקרה שבו כל התנאים לאישור תובענה ייצוגית מתקיימים פרט לתנאי זה, ניתן יהיה להורות על החלפת התובע המייצג בתובע חלופי בעל עילת תביעה אישית (ראו מני רבים: בג"ץ 5148/18 שחם נ' בית הדין הארצי לעבודה, פסקה 24 (11.7.2022); רע"א 3608/18 יפאורה תבורי בע"מ נ' שוקרון, פסקה 9 (1.7.2019), להלן: עניין יפאורה; עניין כהן, פסקה 14).

14. נקודת המוצא היא שבית המשפט אינו מחויב לדון ולהכריע בכל השאלות המשותפות כבר בשלב החלטת האישור, שהיא אך הפרוזדור המיועד להוביל אל טרקלין התובענה הייצוגית; אלא שומה עליו לקיים דיון מקדמי בשאלות המהותיות המשותפות לחברי הקבוצה, שיש בהן כדי להכריע לכאורה את הכף לטובת הקבוצה בשאלה אם ראוי לאשר את ניהול התובענה כייצוגית (ע"א 2128/09 הפניקס חברה לביטוח בע"מ נ' עמוסי (5.7.2012), להלן: עניין עמוסי). היקפו וטיבו של הדיון הלכאורי שנדרש לקיים בשאלות המשותפות לחברי הקבוצה עשוי להשתנות ממקרה למקרה. כך, בנסיבות מתאימות קיימת הצדקה להכריע בשאלות המשפטיות לגופן כבר בשלב החלטת האישור (רע"א 9128/17 מרכז רפואי צאנז – בית חולים לניאדו נ' פלוני, פסקה 29 (18.7.2022); ע"א 8336/17 ראובן נ' סופר-דוש בע"מ, פסקה 29 (15.5.2022); ע"א 9294/16 שמעון נ' חברת איי די איי חברה לביטוח בע"מ (4.2.2020)); ובנסיבות אחרות תצמח דווקא תועלת מניהול מהיר וממוקד של שלב האישור, תוך הותרת ההכרעה בחלק מהשאלות המשותפות לשלב הדיון בתובענה הייצוגית עצמה (רע"א 9617/16 בנק דיסקונט לישראל נ' לפינר, פסקה 28 (28.10.2018)). שלב האישור נועד "לסנן" תביעות שאינן מתאימות

להתברר כתובענה ייצוגית, מתוך רצון להגן על האינטרס של הנתבעים (עניין עמוסי, פסקה 12), אך ככל שקיימת תשתית ראייתית לכאורית המלמדת על אפשרות סבירה שהמחלוקת העיקרית שבין הצדדים תוכרע לטובת הקבוצה – פוחת הצורך להגן על האינטרס של הנתבע מלקיים הליך משפטי מלא, וניתן להותיר את בירור יתר המחלוקות המשותפות של עובדה או משפט לשלב הדיון כתובענה לגופה, כל מקרה ונסיבותיו.

במקרה דנן בית המשפט המחוזי הציב את הסוגיה המרכזית העומדת להכרעה בשאלת קיומה של מדיניות מפירה מצד חברת התיירות שמקורה בהזנה שגויה של נתוני שערי המכירה למערכת המחשוב שלה, ובפרט בטענה כי זו נוהגת "לעגל כלפי מעלה" את שערי ההמרה שלפיהם מחויבים לקוחותיה במטבע שקלי; וקביעה זו מקובלת עליי. לצד מחלוקת עובדתית זו, התעוררה כאמור בבקשת האישור גם המחלוקת המשפטית בשאלה אם אופן פרסום נתוני שערי המכירה בבנק ירושלים עונה על חובת הפרסום הפומבי של "עיתון יומי בישראל", כך שניתן לעשות שימוש בנתונים אלה לצורך חישוב שער ההמרה לפי חוק הגנת הצרכן. נמצא כי אף "בהנחה המטיבה" שתקבל עמדתה של חברת התיירות, וייקבע כי היא רשאית לקבוע את שער ההמרה לפי שערי המכירה של בנק ירושלים, הרי שהונחה תשתית ראייתית מספקת לניהול תובענה ייצוגית. חברת התיירות טוענת כי מדובר במחלוקת מהותית בעניין משפטי המשותפת לכל חברי הקבוצה, והיה על בית המשפט המחוזי להכריע בה כבר בהחלטת האישור. ואולם, במבט כולל נדמה כי השאלה המשפטית שבמחלוקת יש בה בעיקר כדי להשפיע על היקפה של הקבוצה ועל שאלת הנזק שנגרם לחבריה; וסבורני כי אין בכך כדי להצדיק קבלת בקשת רשות ערעור.

15. ובמה דברים אמורים? כפי שכבר הוברר, בתשובתה לבקשת האישור טענה חברת התיירות כי בתקופה הרלבנטית, כלומר בין השנים 2011-2018, נהגה לעשות שימוש בשער המכירה שפורסם בבנק ירושלים. ואולם בשלב מוקדם של הדיון חברת התיירות שינתה את טעמה וטענה כי עד שנת 2016 נעשה שימוש בשערי המכירה שפורסם בבנק לאומי; והמשיבים מצידם לא העלו טענה נגד אופן פרסומם של שערי מכירה אלה. כך שלמעשה המחלוקת המשפטית שבין הצדדים מתייחסת לכאורה לתקופה קצרה ומוגדרת של כשנתיים, וביחס למרבית התקופה הנטענת כלל לא מתעוררת מחלוקת משפטית בעניין שערי המכירה של בנק ירושלים.

דומני כי במצב דברים זה, שבו הונח מסד ראייתי מספק לבחינת שיטת ההמרה שבה נוקטת חברת התיירות, מוטלת בספק מידת הנחיצות בבירור המחלוקת המשפטית כבר בשלב המקדמי של החלטת האישור; בייחוד כשניכר מהחלטת האישור כי סוגיית

פרסום שערי המכירה באתר הבנק נותרה פתוחה ועודנה דורשת בירור עובדתי. משאלה פני הדברים אין מקום להתערב בהחלטת האישור ולא מצאתי פגם בהותרת הדיון בעניינה של המחלוקת המשפטית לשלב התובענה הייצוגית; ובתוך כך יש להניח תכביר גם השאלה מהו אופן הפרסום הנדרש לשם עמידה בחובה הקבועה בתוספת לחוק הגנת הצרכן, שלפיה כאמור שער ההמרה למטבע שקלי ייקבע לפי שער המכירה "כפי שפורסם בעיתון יומי בישראל"; וזאת בהינתן שהפסיקו לפרסם את נתוני שערי המכירה של הבנקים בעיתונות היומית וכיום הם לרוב מתפרסמים באתרי הבנקים השונים.

16. לנוכח השלב המקדמי שבו מצוי ההליך אף אין מקום לשעות לטענת חברת התיירות בדבר היעדר קיומה של קבוצה. כאמור, חברת התיירות הודתה בתצהיר המשלים כי בין השנים 2016-2018 נפלו תקלות בהזנת שערי ההמרה למערכת המחשוב של החברה. ואולם כפי שציין בית המשפט המחוזי, בשלב זה מדובר ב"אי התאמות בלתי מוסברות"; ודומה כי אלו מלמדות על קיומה של קבוצה גם אם גודלה והיקפה טרם לובנו (ראו, ע"א 2112/17 גרסט נ' 013 נטוויז'ן בע"מ, פסקה 29 (2.9.2018); עניין יפאורה, פסקה 11). מכל מקום לא מצאתי בטענות חברת התיירות בהקשר לקבוצה כדי לשמוט את הקרקע מתחת להחלטה לנהל את ההליך הייצוגי, והדברים יתבררו בשלב הדיון בתובענה הייצוגית עצמה.

17. לבסוף, אין מקום לשנות מקביעותיו הלכאוריות של בית המשפט המחוזי כי בענייננו מתקיימות דרישות תום הלב והולמות הייצוג וכי המשיבים מחזיקים בעילת תביעה אישית. מדובר בממצאי מהימנות שמבוססים על התרשמותה הבלתי אמצעית של הערכאה הדיונית המבררת, ולא מצאתי הצדקה להתערב בהם (עניין יפאורה, פסקה 13). כפי שצוין, בכתב התשובה הודתה חברת התיירות כי הזינה שער המרה שגוי בעניינם של המשיבים ונקבע כי גרסתה החדשה בדבר קיומה של שיחת טלפון בין סוכן התיירות ויעל, שבה הוסכם על מחיר סופי ועגול של 12,700 ש"ח, היא בגדר שינוי חזית שלא הותר. לאחר שמיעת העדויות ובחינת הראיות, העדיף בית המשפט המחוזי את גרסתם של המשיבים שלפיה מחיר העסקה הוצג במטבע חוץ ולא ניתנה הסכמה אחרת בעניין סכום העסקה, על פני גרסתה המתפתחת של חברת התיירות ו"הממצאים המטרידים" שהתגלו בראיותיה.

אין סיבה להתערב בקביעות אלה ובשונה מהנטען לא מצאתי את התנהלות המשיבים או באי כוחם ככזו שנגועה בחוסר תום לב דיוני שעשוי להצדיק להורות על החלפתם או צירוף אחרים אליהם בשלב זה של ההליך (סעיף 8(ג)(2) לחוק תובענות ייצוגיות). מכל מקום, לפי סעיף 8(א)(3) לחוק תובענות ייצוגיות, נתבע אינו רשאי

לערער או לבקש רשות לערער על החלטה שעניינה בדרישת הייצוג ההולם, כך שגם מטעם זה דין הטענה הנוגעת להולמות הייצוג להידחות.

סוף דבר

18. התוצאה היא שהבקשה לרשות ערעור נדחית. חברת התיירות תישא בהוצאות המשיבים בסך 20,000 ש"ח.

ניתנה היום, ד' בטבת התשפ"ג (28.12.2022).

ש ו פ ט ת